

ד"ר אושרית בירודקר || על תפקיד המתווכות במו"מ

פקיסטן זכתה ליח"צ, אבל קטאר הביאה להסכם

לשלוח לאיראן מסר שהיא לא יכולה לפגוע בקטאר ואז לצפות ממנה לתווך תנאים טובים עבור טהרן. סגירת מצר הורמוז לא הותירה לקטאר ברירה. היא השפיעה על המדינה שמסתמכת על הנתיב הימי ליצוא גז טבעי נוזלי, שאינו ניתן להובלה בצינורות קונבנציונליים. גורמים מעריכים כי קטאר איבדה כ-17% מיצוא הגז שלה בחמש השנים הקרובות.

הישג מוטל בספק

בשבועות האחרונים קטאר הגיחה כגורם קריטי, כאשר קיימה שיחות עם ארה"ב, פקיסטן, איראן ושתי קנים אזוריים כמו טורקיה וסעודיה. רוחא אמנם ניסתה לשמור על פרופיל נמוך, אלא שמתחת לפני השטח קטאר היא המנוע האמיתי והגורם הבלעדי שמסוגל לגשר על הפערים המהותיים בין טהרן לווינגטון.

לדוחא יש היסטוריה וניסיון מצטבר בתיווך אמריקני ואיראני, כמו גם הבנה עמוקה של הארכיטקטורה הביטחונית במפרץ הפרסי – נכסים שאינם עומדים לרשותה של אסלמבאד. לקטאר היה המי"ן משני הצדדים, והמיצוב הזה הוא גם שסייע לה לקבל הקלות לאורך המלחמה. במסגרת המאמצים לפתוח ערוץ הידברות ישיר

מול טהרן נוצר לפני כחודש גם הסדר פיננסי וימי בין קטאר לאיראן שבמסגרתו שולמו מיליארדי דולרים לטהרן בתמורה למעבר חופשי של מכליות ואוניות קטאריות במצר הורמוז.

העובדה שרגע לפני טקס החתימה בג'נבה ינחתו הצדדים בדוחא לפגישות ההכנה המכריעות מחדדת את השורה התחתונה – הקרדיט הוענק לאסלמבאד, אך מפתחות עיצוב המציאות נותרו בידה של קטאר. אך ההישג הדיפלומטי עדיין נותר מוטל בספק. מזכר ההבנות עתיד להיזכר כהסכם שהגביר את תחושת חוסר הביטחון בקרב מדינות האזור, האיץ מרוץ חי"מ מושקטלני וערער את היציבות העולמית, ושמה של אסלמבאד יתנוסס על ההישג הטראגי הזה.

הכותבת היא מומחית למדיניות החוץ והביטחון של הודו, יועצת לחברות ביטחוניות וחוקרת בכירה במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון (JISS)

מזכר ההבנות ההיסטורי להפסקת אש זמנית בין ארה"ב לאיראן, הזוכה כבר בפי חוגים דיפלומטיים לכינוי "הסכם אסלמבאד", מסמן לכאורה את נסיקתה של פקיסטן כציר תיווך מרכזי ומפתיע בזירה הבינלאומית.

הממסד בפקיסטן, שרחף בכל כוחו לארצה את טקס החתימה בשטחו, נאלץ אמנם להתפשר על הבחירה בשווייץ הנייטרלית, אך ממשיך במאמציו להטביע את חותמו על דפי ההיסטוריה. אולם, מבט אל מאחורי הקלעים חושף פער מובנה בין עיצוב הנרטיב לבין המציאות בפועל. בעוד שפקיסטן שימשה כ"שליחה" הרשמית למאמצי התיווך, המנצחת על מזכר ההבנות היא קטאר.

עם פרסום ההודעה על ההסכמות בין הצדדים מיהרו מנהיגי העולם להרעיף שבחים על אסלמבאד. פקיסטן אכן הפגינה אקטיביזם דיפלומטי חסר תקדים כאשר הצליחה לתווך ולהשיג את הפסקת האש הראשונה ב-8 באפריל. בשבועות לאחר מכן היא אירחה את המפגש הבכיר ביותר בין וושינגטון לטהרן מאז 1979. מנהיגיה ניהלו מרתון דיפלומטי בין וושינגטון לטהרן כדי למנוע את קריסת הדיאלוג.

אלא שבזירה הבינלאומית אופר רטונזים ואקטיביזם דיפלומטי אינם יכולים להחליף מנופי כוח ממשית. נראה כי לאורך הדרך פקיסטן היתה רק השליחה בין הממלכות המודרניות של מזרח ומערב, צינור להעברת מסרים האמון על פיזור אבקת אופטימיות בעוד המנצחת בפועל על האירוע כולו היתה קטאר.

לאורך הדרך הפקיסטניים הביעו מורת רוח מהבחינה האיראנית לבזוז את פגישות המו"מ בבירות שונות במקום לרכזן באסלמבאד ולעטר אותה בתהילה. טהרן מצידה הבינה שפקיסטן תלויה בווינגטון ונוטה מע"רבה, וראתה בקטאר ובעומאן מתווכות מהימנות יותר. למרות שתיווך סכסוכים הוא חלק מרכזי מהאג'נדה של ממשלת קטאר ומרכיב מהותי בזוהרה בזירה הבינלאומית, באופן סמלי וכצעד מחאתי היא סירבה להוביל את השיחות בין ארה"ב לאיראן בעצמה – מהלך שנועד

מותיר את הדיון על הטילים לאיראן ושכנותיה. טראמפ צילום: רויטרס

טראמפ: "יש לנו ויכוח קטן עם ישראל בעניין לבנון. אמרתי לביבי - היית צריך להיות עדין יותר, אתה לא חייב להפיל בניין כדי לחסל מישהו אחד"

רו בה – ולא יישאר על אדמתה ולו בצורתו המדוללת. טראמפ עצמו המעיט אתמול בדיחות העניין, וקבע כי אף שהדינאמיקה הטכניים על "הוצאת כל מאגרי החור" מר המועשר יחלו באופן מידי, הרי שהמאגר טמון כה עמוק תחת תקיפת מפציצי B-2 עד ש"אף אחד לא יכול לגעת בו ממילא, ולכן אין דחיפות לעשות זאת מהר".

נראה שטראמפ שינה לחלוטין את הקו ביחס לסיבה שהובילה אותו לסיים את המלחמה: לא עוד ניצחון מוחץ, אלא חשש כן מפני "קטסטרופה כלכלית" שאליה היתה עלולה ארה"ב להידרדר אילו נמשכו הלחימה וסגירת מצר הורמוז. זאת לאחר שלאורך המלחמה תיאר את הפגיעה בכלכלה כ"סיכון מחושב" שעתיד להשתלם גם כלכלית בטווח הארוך, ואת המאמץ הצבאי כצעד הכרחי שנועד למנוע מהעולם מציאות של איראן גרעינית – יעד שכעת נשען כמעט כולו, על פי דבריו של הנשיא עצמו, על התחייבותה של איראן כמזכר "לא להשיג ולא לפתח נשק גרעיני".

מדובר בהתחייבות זוהר בעיקרה לזו שניתנה כבר ב-1970, עת חתמה איראן על האמנה למניעת הפצת נשק גרעיני – שאותה הפרה בשיטתיות במשך עשורים.

את מזכר ההבנות המדובר הוביל אותו אתמול להכיר באופן מפתיע בזכותה של איראן להחזיק בתוכנית טילים. "הם חייבים שיהיו להם כמה, כי לא-חרים יש. אתה חייב שיהיו לך כמה", אמר באותו נאום בצרפת, והוסיף גם חיקוי של מתנגד עסקה הדורש ממנו לשלול מאיראן את היכולת הזו: "אדוני, אסור לך לאפשר להם להחזיק טילים". אמרתי – טוב, מה אני אעשה? אני אאפשר לסעודיה להחזיק בטילים ולהם לא? זה פשוט לא עובד ככה". הנשיא אמר כי הוא מותיר את הנושא לדיון בין איראן לשכנותיה.

שינוי כיוון

הישג יחסי – ולו לנוכח נוסחים מוקדמים של המזכר שרל"פ לתקשורת – הוא הציון המפורש של ההתחייבות האיראנית לדילול ("Downblending") מאגר האורניום המועשר שברשותה תחת פיקוח הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א). הדאגה המרכזית של ישראל ומדינות המערב נסבה סביב המאגר המועשר לדרגה של 60% – צעד קצר בלבד מדרגת הנשק (90%).

עם זאת, גם הסדר זה רחוק מהרצון הישראלי, שלפיו מאגר האורניום כולו יוצא לחלוטין משטח איראן ויושמד יחד עם יתר תשתיות הגרעין שנות-

אמיר קטאר, תמים בן חמד אל-ת'אני. השפעה מכרעת צילום: רויטרס